

דין שכת לשאול טל ומטר ב' בטבת

מעשה בא' ששכת לשאול ט"מ בברכת בך עלינו ביום י' בטבת והדין הוא שעליו לשאול בשומע תפילה אלא שיש לדון מה יקדים, עננו או שאלת ט"מ. א. בשו"ע סי' קי"ז ס"ה אם לא שאל מטר ונוצר קודם שומע תפלה אין מחזירין אותו ושואל בשומע תפלה, וברמ"א ואם היה לו תענית וצריך לומר עננו יאמר השאלה קודם עננו, ובמג"א כי בשם אבודרהם דשאלה חמורה מעננו דאם לא אמרה מחזירין אותו משא"כ בעננו, ונתחדש בדבריו שיש להקדים הזכרה המעכבת להזכרה שאינה מעכבת. ולכא' תיפ"ל שטל ומטר תדיר, ובאמת שלבוש כי שיש להקדים טל ומטר משום תדיר וצ"ע למה לא כ"כ באבודרהם, ואפשר דאף שהוא תדיר בברכת השנים אבל אינו תדיר בברכת שומע תפילה.

ב. ובשו"ע קפ"ח ז' מבואר שטעה ולא הזכיר שבת או יו"ט בברכת המזון ולא נזכר עד אחר שהתחיל הברכה שאחריה חוזר לראש ומשום שחייב לאכול פת בשבת ויו"ט. וכמבואר בברכות מ"ט. והנה מצינו אופן שיו"ט חל בשבת ואם שכת להזכיר שבת לא יחזור אם שכת יו"ט יחזור, דהנה אם ירדו גשמים בליל א' בסוכות יקדש ויאכל בביתו ואחר שפסקו הגשמים יחזור ויאכל בסוכה ואם אחר שאכל את האכילה בסוכה שכת להזכיר יו"ט ושבת הרי משום שבת לא יחזור כיון שכבר אכל סעודת שבת והרי זה כאוכל סעודה שאינה מחויבת שאין מעכבת בה ההזכרה וכמבואר במ"ב ס"ק ל"א אבל משום יו"ט יחזור כיון שמשום היו"ט חייב לאכול בסוכה ע"כ הזכרת יו"ט מעכבת.

נאין לומר שאין האכילה מחמת יו"ט אלא משום מצות סוכה, שהרי הגר"ע א' בתשו' א' שאשה

ששכחה להזכיר יו"ט לא תחזור משום שאינה חייבת בסעודת יו"ט אבל אם שכחה בליל א' של פסח תחזור והאיל וחייבת באכילת מצה, וחז"ן שאכילה המחויבת מחמת פסח אף שאינה מחמת יו"ט גורמת שההזכרה מעכבת, וה"נ בסוכות, וכן מצינו בסוכה כ"ז א' ש' שבכל יו"ט אי בעי אכיל ואי בעי לא אכיל וכ' התוד"ה א', וימשמע הכא דבי"ט לא הוי חובה, ואי בעי לא אכיל כלל חוץ מליל י"ט הראשון ולפי זה אם טעה ולא הזכיר של י"ט בברכת המזון אינו צריך לחזור והא דאמר"י פ' שלשה שאכלו שבתות וי"ט דלא סגי ליה דלא אכיל אם טעה חוזר לא מיתוקמא אלא בליל י"ט הראשון של פסח ובליל י"ט הראשון של חג", ומבואר שסברו התו' שכל מה שחוזר הוא רק בליל פסח וליל סוכות שצריך לאכול משום מצות מצה ומצות סוכה ומה"ט חוזר.

וכמו כן מצינו בליל פסח שחל בשבת ושכת לאכול אפיקומן באופן שצריך לחזור ולטול ידי ולאכול אפיקומן והשתא אם שכת להזכיר שבת לא יחזור שכבר אכל סעודת שבת, אבל אם שכת להזכיר יו"ט יחזור כיון שחייב לאכול משום היו"ט.

נ"ה מבואר ברמ"א רצ"א א' ומי שלא אכל בליל שבת יאכל שלש סעודות ביום השבת, ויש שדנו דה"נ אפשר לצאת סעודה שניה בלילה וא"כ יאכל ב' סעודות בלילה, וא' הרבנים הורה כן גבי ע"פ שחל בשבת שצריך לאכול סעודת שבת קודם זמן האיסור, והיה מעשה באחד שאין באפשרותו לאכול בבקר, ואמר כן בשם הגר"ח קניבסקי.

ולפ"ז הרי אם אוכל סעודה שניה בליל שבת יצא יד"ח סעודה שניה בשבת וא"כ הרי זו סעודה המחויבת ואפשר שמה"ט יחזור אם לא הזכיר שבת. ושוב שאלתי לכב' הגר"ח קניבסקי אם אמר כן, עוד כתבתי לו שיש להעיר למש"כ בקהלות יעקב לברכות שיש לדון אם יוצא ידי סעודת שבת בפת הבאה בכסנין, וע"כ מי שאכל פת הבאה בכסנין בשבת בבקר וא"כ אכל סעודה ושכת רצה בברכה מ"ז דלא יחזור ויברך דאם יוצא ידי סעודת שבת בפת הבאה בכסנין הרי נמצא שיצא כבר ידי סעודה שנית וסעודה שאוכל עתה היא

סעודה ג' ואין בה צריך לחזור ולומר רצה, ולפ"ז יש לדון דא"כ ה"נ מי שאכל פת הבאה בכסנין בליל שבת ושכת רצה בסעודת הבקר דלא יחזור ויאמר רצה כיון שיצא ידי סעודה שנית במה שאכל פת הבאה בכסנין בלילה. וכמו כן יש לדון לענין פנים חדשות שבסעודה ג' מצריכים פנים חדשות או דרשה וא"כ אם יאכל פת הבאה בכסנין בבקר שוב יהא צריך פנים חדשות בסעודת היום, ולהנ"ל אף אם אכלו בלילה פת הבאה בכסנין יהא הדין כן. שוב קיבלתי תשובה מהגר"ח ק"ל לא אמרתי זה"ל.

ג. והשתא יש לדון שהרי בכל שבת ויו"ט מזכיר שבת קודם יו"ט, אבל באופנים הנ"ל שהזכרת יו"ט מעכבת והזכרת שבת אינה מעכבת, אם יקדים הזכרת יו"ט משום שהיא מעכבת והזכרת שבת אינה מעכבת.

וה"ו אפ"ל דכיון שהזכרת שבת היא תדירה, הרי אף שבאופן זה להזכרת יו"ט יש מעלה של מעכב, אבל אפשר דמעלת תדיר

עדיפה על מעלת מעכב. אך יש להוכיח שאינו כן, שהרי כי לעיל שק' על אבודרהם ומג"א למה לא כי שטל מטטר הוא תדיר, ונתבאר שאף שהוא תדיר בברכת השנים אבל אינו תדיר בברכת שומע תפלה, וא"כ הרי במקום זה עננו הוא תדיר וטל ומטר אינו תדיר, ומ"מ טל ומטר קודם משום שהוא מעכב, וא"כ מוכח שמעכב קודם לתדיר, וא"כ ה"נ הזכרת יו"ט המעכבת תקדם להזכרת שבת שאינה מעכבת.

ד. והנה יל"ע למה צריך להקדים הזכרה המעכבת, אם מפני שיש לחוש שמא ישכח ויצטרך לחזור, או שכיון שהיא מעכבת יש בה מעלה יותר, ואפשר שמעכב הוי כמו מעלת מקודש ועי' בזבחים צ"א שדנו בתדיר ומקודש מה קודם ולא נפשט, ועי' בשאג"א סי' כ"א.

והנה בפמ"ג סי' קי"ז כי במקומות הצריכים גשמים בימות החמה ששואלים גשמים בשומע תפלה ואם שכת אינו חוזר, אם אירע כן ב"ז בתמוז מה יקדים, וכ' דכיון שבימות הגשמים יש עיכוב ע"כ חשיב דבר המעכב, ומזה נ' שמעלת מעכב אינה משום שמא ישכח שהרי בימות החמה אין זה מעכב, אלא מה שהוא מעכב נותן לזה חשיבות יותר וע"כ ס"ל להפמ"ג שאף אם במקום אחר הוא מעכב יש לו מעלה.

נ"כאן צ"ע למה לא כי טעם תדיר, דאף שאם שכת טל ומטר במנחה בעשרה בטבת נתבאר שאין כאן תדיר משום שאין כאן מקומו, אבל בארצות שאומרים בימות החמה טל ומטר בשומע תפילה הרי זהו מקומו, ולפי דבריו הזכרת שבת תקדם ליו"ט גם באופן שאין הזכרת שבת מעכבת כיון שבעלמא הזכרת שבת מעכבת.

ה. והנה בשו"ע סי' תרכ"ג ס"ג כי דאם חל יו"כ בשבת מזכיר שבת בתפלת נעילה, ובמג"א כי שאם לא הזכיר מחזירין אותו, ובעטרת זקנים כי דאין מחזירין אותו, ובשו"ת מהר"ל דיסקין קו' אחרון סי' ה' אות צ"ד כי סי' חדשה שאין מחזירין אותו ע"ש, והשתא יל"ע שהואיל והזכרת יו"כ מעכבת והזכרת שבת אינה מעכבת א"כ יקדים הזכרת יו"כ להזכרת שבת.

וכע"ז יש לדון דהנה בברכת מעין ג' כשאכל מזונות ופירות מקדים בברכה את המזונות קודם לפירות, אבל יש לדון דהנה במ"ב סי' ר"ט שאם נסתפק אם בירך מעין ג' על פירות יאכל מזונות ויכלול גם את הפירות, ולפ"ז ה"נ שאם ספק אם בירך על מזונות יכול לאכול פירות ולכלול את המזונות וכאן הרי הפירות מעכבים והמזונות אין מעכבין, וא"כ לכא' בדין שיקדים את הפירות למזונות.

צבא ה'לוי

פרט ועוללות מתורת רבנו
צבי אליהו הלוי שטיינברג
של"מ

אולם להפמי"ג הנ"ל הואיל ומצינו פעמים שהזכרת טל ומטר מעכבת ע"כ גם במקום שאינה מעכבת קודמת לענונו, א"כ הי"ל שכיין שבעלמא הזכרת שבת והזכרת מזונות מעכבת יש לזה מעלה של מעכב גם במקום שאין מעכב. ו. והנה ברמ"א סי' תרפ"ד ס"ג גבי ר"ח טבת שקורין ג' בשל ר"ח ורביעי קורא בשל חנוכה, וכי רמ"א "ואם טעה והתחיל לקרות בשל חנוכה צריך להפסיק לקרות בשל ראש חודש [אבודרהם ה"ל ברכות]". ובט"ז האריך לחלוק ע"ז וכי שבכל תדיר ואינו תדיר אם הקדים את שאינו תדיר אין מחזירין אותו.

ולפ"ז אפ"ל טעם חדש להקדמת ר"ח לחנוכה, שהרי אף שבגמ' מגילה כ"ט ב' מבואר מעיקרא שר"ח קודם משום תדיר, אבל למסקנא הרי אמרו שאין משגיחין בחנוכה, ומבואר בפוסקים שאם קרא רק בשל ר"ח ולא קרא כלל בחנוכה יצא, ונמצא שר"ח הוא קריאה המעכבת וחנוכה היא קריאה שאינה מעכבת, וא"כ אפ"ל דאף שמשום קדימת תדיר אם התחיל באינו תדיר אין צריך להפסיק ולחזור לתדיר, אבל משום מעלת מעכב אם התחיל את האינו מעכב צריך לחזור למעכב, והרי מקור ד' הרמ"א שפסיק מקריאת חנוכה וחזור לקריאת ר"ח הוא אבודרהם. ו"ל דאבודרהם לשי' שיש מעלת מעכב, ואך שצ"ע ראי' האבודרהם מהקדים תפילין של ראש לתפילין של יד שצריך לחזור ולהניחם כסדר ושם אין קדימה משום עיכוב, וא"כ משמע שבכל שלא הקדים כדינו מחזירין אותו, אלא שבט"ז תמה בלא"ה שגם בתפילין לא מצינו ד"ז ע"ש. ועכ"פ יש לקיים ד' הרמ"א שחזור לקריאת ראש חודש ע"פ סברא זו שקריאת ר"ח מעכבת וקריאת חנוכה אינה מעכבת.

ולפ"ז י"ל במש"כ באבודרהם ומג"א את הטעם שיש להקדים שאלת טל ומטר לענונו משום ששאלת טל ומטר מעכבת, ולא כי מטעם תדיר, וי"ל דהה"ל דמודו להטעם דתדיר, אלא שיש נפ"מ דאילו מוס תדיר הרי אם התחיל באינו תדיר לא יחזור לתדיר וכמ"כ הט"ז, וא"כ אילו התחיל בענונו במקום טל ומטר לא יחזור לטל ומטר אלא יסיים ענונו, אבל משום מעלת מעכב יפסיק ענונו ויחזור לטל ומטר.

והנה ביו"ט שחל בשבת מקדימין בברכה"ז הזכרת שבת להזכרת יו"ט, וכן בר"ח שחל בשבת מקדימין הזכרת שבת לר"ח, והעירוני שלהנ"ל יש נפ"מ שבי"ט שחל בשבת אם עבר והקדים יו"ט לשבת כיון שקדימת שבת ליו"ט היא רק משום תדיר א"כ ימשיך בהזכרת יו"ט, אבל בשבת ור"ח כיון שהזכרת שבת מעכבת והזכרת ר"ח אינה מעכבת הרי אם התחיל בהזכרת ר"ח יחזור להזכרת שבת.

והנה בס' מנחת פיתים על שו"ע או"ח נסתפק במה שאמרו אין משגיחין בחנוכה אם היינו רק בר"ח שחל בחנוכה וקרא קריאת ר"ח שאז קריאת חנוכה אינה מעכבת, או גם בשאר ימי חנוכה וקרא בפ' השבוע ולא קרא בפ' חנוכה אם יצא, וע' במב"ב סי' תרפ"ד שאם קרא פ' של יום אחר בחנוכה יצא שאין קפידא בימים, ומשמע שרק בזה אין קפידא אבל אם לא קרא כלל קריאת חנוכה מעכב וע' במש"כ בזה במק"א, והשתא אם בשאר ימי חנוכה קריאת חנוכה מעכבת, והרי בפמ"ג מבואר שאם מעכב במקום אחר יש לו ג"כ מעלה של מעכב, וא"כ שוב א"א לומר שר"ח מעכב וחנוכה אינו מעכב, כיון שגם חנוכה מעכב במקום אחר, אא"כ נימא שמעכב במקום זה עדיף על מה שאינו מעכב כאן ומעכב במקום אחר.

ובביצה יז א' תנו רבנן שבת שחל להיות בראש חדש או בחולו של מועד, ערבית ושחרית ומנחה מתפלל שבע ואומר מעין המאורע בעבודה, ואם לא אמר מחזירין אותו. רבי אליעזר אומר בהודאה.

והנה ר"א סובר בברכות ל"ג א' שאתה חוננתנו אומרים בהודאה, ונמצא שבמוצ"ש שחל בחוה"מ צריך לומר בהודאה גם אתה חוננתנו וגם יעלה ויבא, ויש לדון מה קודם, ולכא' אתה חוננתנו הוא תדיר שנאמר כל מוצ"ש.

אך יל"ע שיעלה ויבא מעכב ואתה חוננתנו אין מעכב, וא"כ לכא' צ"ל שיעלה ויבא קודם להבדלה, אבל אם מוצ"ש ר"ח ויש לפניו הבדלה ויעלה ויבא של ליל ר"ח שאינו מעכב יל"ע מה דינו.

אך למש"נ שדבר שאינו מעכב כאן אך מעכב במקום אחר יש לו מעלת מעכב לפ"ז י"ל שכיין שיעלה ויבא מעכב בר"ח שחרית ע"כ יש לו מעלת מעכב, אך א"כ יש לדון שגם אתה חוננתנו מצינו שמעכב אם טעה ואכל קודם הבדלה א"כ גם לזה יש מעלת מעכב, ואם אירע מוצ"ש בחנוכה בליל ר"ח יש לפי ר' אליעזר ג' אזכרות בהודאה ועל הניסים אינו מעכב וע"כ יהא בסוף ויעלה ויבא מעכב בשחרית ואתה חוננתנו מעכב אם אכל.

ז. אך בעיקר הנידון תיפ"ל משום תדיר מצינו באליהו זוטא כי לתמוה על הלבוש שהזכרת תענית יותר תדירה שנהגת גם בימות החמה משא"כ שאלת גשמים, ואפשר שזו ד' האבודרהם, ולכא' צ"ב שמ"מ שאלת גשמים אומרים יותר פעמים.

והנה בסוכה נ"ו א' אתמר רב אמר סוכה ואח"כ זמן רבה בר בר חנה אמר זמן ואח"כ סוכה כו' ורבה בר בר חנה אמר זמן ואח"כ סוכה, תדיר ושאינו תדיר תדיר קודם.

והנה ברכת זמן על יו"ט מברכים בסוכות פעם אחת, ובשמיני עצרת ובלייל פסח ובלייל עצרת ור"ה ויו"ט והיינו ו' פעמים, והרי מי שאוכל ב' פעמים ביום בסוכות מברך י"ד פעמים לישב בסוכה, ואף דלא קימ"ל כר' אליעזר [כ"ז א'] שצריך לאכול ב' סעודות כל יום בסוכה, אבל דרך בני"א לאכול ב' סעודות ביום, וא"כ למה זמן חשיב יותר תדיר מברכת לישב בסוכה, ועמד בזה בערוך לנר.

[ובשעה"צ סי' תרע"ו ס"ק ג' כי שמי ששכח לברך שהחיינו עד יום השמיני י"ל שיברך אז שהחיינו וכמו שברגל אם לא אמר זמן אף בסוף היו"ט, והביא כן ממאירי שבת כ"ג, אך ע' במאירי מגילה דף ד' שבפורים אין אומרים שהחיינו על עצמו של יום, ולכא' סותר לד' המאירי גבי חנוכה, ועמש"כ בזה בס' צבא הלוי חנוכה סי' י"ד].

וגם אם נצרך שהחיינו שאומרים על מצות שברגל היינו על לולב פעם אחת ובחנוכה פעם אחת ובפורים לד' השו"ע סי' תרצ"ב ס"א פעם אחת ולד' רמ"א ב' פעמים, ובר"ה ובתקיעת שופר ב' ימים [ובשו"ע סי' ת"ר הביא מחלוקת אם אומר זמן על שופר ביום ב'].

והנה אפ"ל משום ששהחיינו אומרים גם על פירות חדשים, אך בעירובין דף מ' ע"ב מבואר שזו ברכת הרשות, וא"כ צ"ע אם ע"כ יחשב לתדיר, ואף שגם לישב בסוכה כל ז' ימים הרי אינו חייב בזה כיון שיכול שלא לאכול, אבל אם אוכל הרי חייב בה.

ובאמת שבעירובין מ' ע"ב בגמ' שם דנו אם אומר זמן בר"ה ויו"כ והק' בגמ' דלא גרע מפרי חדש, ותי' בגמ' דיכול לברך רשות כמו פרי חדש אלא שהספק הוא אם היא ברכת חובה, וע"ש בגאון יעקב שהמסקנא היא שהיא ברכת חובה, ובפמ"ג סי' תרס"ב במשבצות זהב נ' ששהחיינו של ראש השנה ויו"כ אינו כמו שאר יו"ט אלא כמו פרי חדש. וא"כ נמצא ששהחיינו של חובה יש רק י' פעמים להשו"ע וי"א פעמים להרמ"א.

וי"ל דתדיר אינו תלוי במספר הפעמים שאומרים אותו אלא בכמה פרקים בשנה אומרים אותו. וראי' משבועות ט' א' אשכחן שעירי ראשי חדשים שעירי הרגלים מנלן וכי תימא הכא נמי מדתנא דבי ר' ישמעאל איכא למפרך אי מראש חדש שכן תדיר, ומבואר ששעיר ראש חודש תדיר לגבי שעירי הרגלים, וצ"ע ששעיר ר"ח מביאים י"ב פעמים בשנה ואילו שעירי הרגלים מביאים בז' ימי הפסח ובח' ימי סוכות ובעצרת ור"ה, ונמצא י"ז פעמים וא"כ לכא' שעירי הרגלים יותר תדירים משעירי ר"ח, ומזה נ' שתדיר אינו תלוי כמה פעמים אלא אם מביאים בהרבה פרקים ושעיר ר"ח מביאים אותו ב"ב פרקים בשנה, ואילו שעירי הרגלים מביאים אותם רק ברגלים שהם פחות פרקים מראש חדש, וכן מבואר בערוך לנר.

ולפ"ז אי"ש דמה שאומרים טל ומטר בימות הגשמים הכל חשיב פרק אחד ואילו ענונו נאמר כמה פרקים בשנה גם בימות הגשמים וגם בימות החמה. והנה מקור דין תדיר הוא [זבחים פט]. מתמיד שקודם למוספין שתמיד הוא כל השנה ואף שאין זה כמה תקופות שונות, אבל זה גופא שהוא כל השנה חשיב ג"כ שהוא בכל התקופות והוי תדיר.